

Jur. 30.

DEO AVSPICE ET DVCE,
THESES HASCE
DE MATRIMONIO CONTRAHENDO
ET DISSOLVENDO.

PRAESIDE CLA-
RISSIMO, CONSVLTISSIMO QVE
VIRO, DOMINO IOHANNE ALTHVSIO. I. V. D.
ET IN ILLVSTRI SCHOLA BENTHEIMIA, QVAE EST
Steinfurti, Iuris Professore publico, Domino
& praepceptore suo, plurimum
obseruando.

Puplicè discutiendas proponit

VVESSELVS HEMESSEN, VECHTANVS.

*Per nuptias est humani generis, familiae & memoria
nostra conseruatio, & quaedam quasi immortalitas. l. 220. liberorum. in fi. de verb.
sign. l. lege. 14. C. de legit. haered. Nouell. 39. in fin. princ. Nouell. Leon. 26. in
pr. l. proponebatur. 76. de iudic. l. 2. C. de indict. vid. toll.*

M. D. LXXXIII.

NOBILITATE GENERIS, VIRTU-

TIBVS MVLTQVE RERV M VSV, ET EXPERIENTIA

amplissimis viris, Domino Othoni Sarrapæ VVilshausensi, & Vechtensi magni-

fico maximeq; strenuo; Dn. VVilhelmo, ac Henrico Schaden, germa-

nis fratribus, Dominis & Mæcenatibus suis debita

submissione colendis.

Q*Vanta sit materie de contrahendis & dis-*
soluendis nuptijs amplitudo, quàm intricata & inexplicabilis eiusdem per-
plexitas, viri nobilissimi, virtutibus, & rerum vsu amplissimi, Domini &
Mæcenates submissè honorandi, cum ex monumentis Clariss. non modò I.
Consultorum verùm etiam Reuer. Theologorum, materiam hanc vt fufis-
simè; sic quoq; vehementissimè disceptantiũ cui vis intelligere promptũ est, ipsa quoq; dies
est magistra. Quæ enim ex forensi materia frequentiores, casus magis inauditos, atq; va-
rios recens quotidie emergere, quàm ex hac ipsa, in uniuersum omnes experimur. Veri-
tus itaq; sum, ne quis me temeritatis insimularret, quod, qui vix, ac ne vix quidẽ ius ipsum
extremis, quod dicitur, labris attigi, hanc arduam, & in quam verè conuenit, quod Bar-
tol. de pactis ait, subtilissimam materiam in publica palæstra defendere non erubescam.
Verùm cum vt difficilima; sic materie quoq; vtilissima ac vsu frequentissima sit: & veri-
tas, in iuente Duar. in l. 7. §. & idè de pactis, nulla alia ratione commodius quàm mode-
sta & sobria disputatione ex puteo illo subterraneo, in quo Democritus submersam eam
latitare dicebat, educi possit, materiam hanc, comprehensam thesibus aliquot, S. LL. tam
ex iure diuino, quàm humano peritarũ fundamento stabilitis, sub presidio Clariss. & Con-
sultiss. Viri. Domini Iohan. Althusii, I. V. D. & præceptoris, summa mihi obseruantia co-
lendi, publicè defendendam suscepi, ne tantillum quidem dubitans, quin, quicumq; studio
inquirenda & indaganda veritatis quid suscipit, apud pios & veri studiosos omnes qua-
libet sinistra suspicione sit liberatus. Quia verò pro ratione & consuetudine Illust. no-
stræ scholæ, publicè disputatæ theses prælo submitti, & sub patrocinio, ac autoritate homi-
nium amplissimorum publici fiunt iuris: ego ne consuetudini huic deesse videar, hasce meas
de matrimonio contrahendo, & dissoluendo theses Nobiliss. V. Amplitud. submissè offero,
do, dico, confecro, beneficium quidem, si materie dignitas spectetur, chartaceum, & exi-
guum; si conditio offerentis, mediocre; si animus eiusdem, maximum. Sunt hæc S. meæ The-
midos primitiæ, sunt primi fructus, quos N. V. A. præ alijs percipere malui, cum quod
nòrim, singularem eam esse studiorum fautricem, tum, quod patriæ meæ Chariss. summa
prudentia & vigilantia præsideat, cui secundũ parentes, teste, Cicerone, omnia debemus.
Eam igitur submissè & officiosè rogo, vt beneficium hoc non secus suscipere dignetur, atq;
magnus ille Persarum Rex, qui cum vario donorum genere à subditis honoraretur, aquæ
haustum caua manu à rusticò paupere, at beneuolò tamè oblatum, serena fronte, gratoq;
animo accepit. Optimè ac foeliciter Valete. Steinfurti Cal. Mart. St. Vet.) N. V. Amplitud.

Obseq. & addictiss. VVesselus. Hemessen. Vecht.

99

THESES DE MATRIMONIO CONTRA-
HENDO ET DISSOLVENDO.

I.

Matrimonium est contractus^a ex consensu^b in-
ter marem & foeminam, (c) de officio coniugali praestando (d).

(a) l. 3. verb. contrahi. l. 10. 11. 12. 14. 16. 22. 34. 35. 38. de rit. nupt. VVesenb. in Inst. & D. Borcholt. in tr. de grad. & aff. Molrad. in tr. de matrim. pag. 34. Menoch. de arb. jud. quaest. casu. 420. num. 38. lib. 2. arg. sumpto ex l. 2. l. 4. de Sponsal. l. vnic. §. 13. 2. C. de rei vx. act. Menoch. de psumpt lib. 3. in p̄fat. vid. Connan. lib. 5. c. 3. Pet. Nicol. Moozz. de nupt. nu. 1. 2. (b) l. 2. 3. l. 21. l. 6. 22. de rit. nup. l. 6. 7. 8. 22. 14. C. de nup. Inst. in pr. cod. l. 11. Sponsalia. l. 7. l. 17. l. 4. de Sponsal. l. 30. de reg. Iur. l. cui fuerit. 15. de condit. & demonst. l. 4. de con cub. l. 1. Cor. c. 7. v. 12. 13. Gen. c. 24. 58. 59. Isidor. lib. 9. c. 7. per Luc. c. 1. c) Gen. 2. v. 23. Matth. 19. v. 1. de rit. nupt. l. 2. C. de incest. nupt. §. 1. Inst. de pat. pot. Improbo igitur bigamiam, Sodomiam, & obbrutescentem illam & portentosam commixtionē cum bestijs. Rom. 1. Leu. 18. & 20. Deut. 24. 1. Cor. 6. & passim alibi. d) Gen. 1. v. 28. & c. 9. 1. & c. 24. 60. Ezech. 16. 20. & c. 28. 37. Tob. c. 10. 13. l. liberorum. 220. de verb. sign. l. 1. l. Si cum dotem. 22. §. Si ma- ritus. verb. procreandi sob. solut. matr. l. 9. verb. liberorum procreandorum. C. h. t. l. fin. C. de ind. vid. toll. Fines matrimonij vid. apud Vlpian. tit. 3. §. 3. Gell. lib. 4. c. 3. l. 9. C. de quaest. Nou. Leon. 26. l. 14. C. de legit. hæred. l. 83. de cond. & demonst. 1. Cor. 7. Gen. c. 1. 1. Petr. 3. Psal. 127. & 128. 4. 5. 6. Petr. Greg. l. adifs. lib. 9. c. 6. & inf. thes. 26. & seqq. l. 2. C. de ind. vid. toll. Vocatur alibi coniugium, consortium, connubium, nuptia, societas vitæ, etiam contubernium licet impropriè. l. in eo. 45. de rit. nup. Vlp. tit. 5. Paul. lib. 2. tit. 20. l. vlt. de diu. et. repud. l. 3. C. de incest. nupt. Item eleganter quoq; effectio maritalis. l. cum hic sta- tus 32. §. 13. de donat. int. Vir. & vx. l. 3. d. t. Nou. 22. c. 3.

II.

In matrimonio hic considero cum legitimum eius contrahendi (a) tum distrahendi modum (b).

(a) supr. in verb. contractus. tit. de nup. D. & C. (b). tit. D. & C. de diuort. & de adult.

III.

Legitimè contrahitur matrimonium, si habetur ratio personarum contrahentium, & ipsius coniunctionis. Personarum contrahentium, requiritur tum pubertas, & iusta etas (a) tum consensus legitimus (b).

(a) Gen. 24. Tob. 7. l. 4. de rit. nupt. l. 12. §. pen. de adult. l. 19. l. 14. de Sponsalib. l. 68. l. 38 de jur. dot. & sup. alleg. ll. (b) th. 1. verb. consensu.

IIII.

Hæc pubertas & iusta etas in masculis 14 in foeminis 12. anno etatis esse existimatur (a) quamvis vigor, sufficientia natura & cœundi potentia potius hic ex iudicis arbitrio confi- deranda sit. (b)

(a) Inst. quib. mod. tut. fin. l. 4. de rit. nup. §. 1. Inst. de nup. l. 68. l. 39. §. 1. de jur. dot. l. 9. de Spons. (b) arg. l. 3. C. Si min. se maior. dix. Arist. lib. 7. Polit. c. 16. Menoch. lib. 2. arbit. q. cas.

58. n. 8. 9. Moozz. de contract. C. qui poss. contrah. mat. num. 3. Couar part. 2. c. 5. n. 5. Et Salomon Roboan, qui anno 40. ætatis in regnum successit, genuisse anno 11. ætatis videtur, ex collat. 1. Reg. c. 14 & c. 2. c. 11. & Ezechiam Ahas an. 10. ex coll. 2. Reg. c. 16. Vid. Pet. Greg. lib. 9. Syntag. c. 7. Couarru. 2. part. c. 5. n. 4. Sponsalia etiã maturius contrahi possunt. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 14. de Sponsal. Moozz. de contract. de nup. cap. qui poss. Sponsal. contra reh.

V.

Contrahentium autem consensus solus tum sufficit, quando illi sunt sui iuris: (a) in parentum potestate existentes, eorum consensu, tacito siue expresso (b) matrimonium inire debent. (c)

(a) l. filius. 25. l. 20. de rit. nupt. l. 25. l. 8. C. de nupt. Inst. in pr. h. t. Vid. l. 3. §. Si emancipatus. de bon. poss. cont. tab. l. Sam. 25. 40. 41. & seqq. 1. Cor. 7. V. 12. 13. excipio tamen hęc fœminas 25. ann. minores, tam viduas, quàm virgines, patre orbatas, vel manumissas, quæ cum suffragio & consilio matris, propinquorum, & curatorum nuptias inire debent. l. 7. l. 1. l. 18. l. 16. l. 20. C. de nupt. Nouel. 115. c. 3. facit Gen. 21. V. 21. & c. 24. 50. 51. 53. 55. 60. (b) l. 2. de rit. nupt. l. 7. l. 12. de Sponsal. l. 3. C. de nup. (c) l. 2. de rit. nupt. & in pr. Inst. cod. l. 12. C. de nupt. Paul. lib. 2. Sentent. tit. 19. arg. l. fin. C. de curat. furi. quod de vtriusq. matrimonio & sponsalib. intelligo l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. de spons. Sichard. ad Rub. C. de Spons.

VI.

An verò tum vtriusq. parentis, patris, inquam, & matris consensus simul requiritur? Ita puto iure diuino, (a) & Canonico, (b) & hodie obseruatur, (c) non de iure civili, quo Patris sufficit. (d)

(a) Vid. Exod. 20. 12. Gen. 24. 23. 50. 51. & c. 29. 18. 19. 20. & c. 34. 4. & c. 38. 6. 12. 15. 2. Sam. 13. V. 13. 1. Cor. 7. 34. 38. Num. 30. Iud. 14. 3. & c. 21. 1. 7. 1. Sam. 18. 20. 21. 27. 1. Reg. 2. 17. 20. Tob. 6. 11. Deut. 7. Hier. 29. 6. Prouerbior. c. 23. V. 22. 25. c. 10. 1. c. 15. 20. c. 30. 17. (b) c. honoiantur. c. 32. q. 2. c. 1. q. 5. caus. 35. c. 1. de Spons. impub. c. cum causa. de rapt. c. nostrates. c. 30. q. 5. c. 3. 1. q. 2. arg. l. 2. de iust. & iur. l. 4. l. 5. l. 6. de in jus voc. l. 9. de obseq. à lib. paren. pra. fl. (c) Sicut & olim, vt exemplis probat Beuffius in tr. de Spons. & matr. pag. 204. 205. Coras lib. 1. miscell. c. 17. Duar. ad tit. solut. matr. & Beza in tr. de deuort. & repud. (d) l. 2. l. 3. l. 25. l. 16. §. 1. l. 35. l. 62. l. 19. de rit. nupt. l. 1. §. 1. C. de rapt. Virgin. l. 11. de stat. hom. l. 12. l. 2. l. 20. in pr. C. de nupt. Inst. in pr. eod. Paul. lib. 2. tit. 19.

VII.

Quod si tamen parentes matrimonium ipsis inscijs contractum ratum habere velint, valet illud ex post facto, ex nunc sc: non ex tunc. (a)

(a) arg. l. 5. hæc ita. de Spons. Gen. 29. 23. cum seqq. l. 68. dotis. de jur. dot. l. 18. de rit. nupt. l. 5. 6. l. 18. C. de nupt. l. 13. §. Si quis. ad l. Iul. de adult.

VIII.

Quid verò si parens captiuus (a) vel furiosus, mente captus (b) vel diutius absens, (c) vel deportatus sit, (d) vel fraude consentire nolit, dotem dare, & conditionem liberis tempestiue querere? (e) Sanè voluntas eiusmodi parentis tum minimè expectanda erit. (f)

(a) l. 5. §. 4. de jur. dot. l. 9. 10. 11. de rit. nupt. (b) in pr. Inst. eod. l. 25. C. de nupt. l. 28. C. de episc. aud. (c) d. ll. 10. & 11. de rit. nupt. (d) l. Si pater. l. vlt. C. de sentent. pass. l. 1. de bon. poss. cont. tab. (e) l. 19. de rit. nupt. l. 1. 20. C. h. t. l. fin. §. vtramq. C. de dot. promiss. adde Gen. 24. 3. 4. Jerem. c. 29. 6. & Iud. c. 21. 1. intra 25. vt quidam putant, an. Vid. Nou. 115. §. causas,

IX.

Consentire quoq; parentes præsuntur qui scientes illud contrahi, non tamen euidenter dissentiunt, & contradicunt. (a)

(a) l. 7. in Sponsalibus. de Sponsal. l. 5. 7. l. 25. C. de nupt. l. 18. de rit. nupt.

X.

Nec tamen ideò dixerim, liberos vt parentib. assentiantur, cogi posse, (a) imò liberum illis est contradicere. (b)

(a) l. 21. l. 22. l. 28. de rit. nupt. c. requisit. de Sponsal. c. 1. de despons. impub. l. 12. l. 14. C. de nupt. (b) Vid. Gen. 24. 57. d. l. 21. & 28. de rit. nupt. d. l. 12. 14. C. eod. quo casu Magistratus officium interponere potest. l. 14. l. 20. l. 1. vbi Sichard. C. de nupt. l. filiofam. 13. de Sponsal.

XI.

Porrò legitimus consensus is dicitur, qui prouenit à personis consentire in matrimonium iure naturali, vel ciuili non prohibitis. (a)

(a) §. ergò non omnes. Inst. de nupt. Leuit. 18. & 20. l. 53. l. vlt. de rit. nupt. l. 17. C. de nupt. tit. C. de incest. & inutilib. nupt. c. cum apud. de Sponsal.

XII.

Iure naturali prohibentur quidam propter defectum quendam corporis, vel ius cognitionis. Ob defectum, corporis impotentes, (a) impuberes, (b) frigidi, malesci, eunuchi, alijsq; morbis, usum corporum & matrimony spem omnem adimentibus affecti. (d)

(a) l. in causis. 16. C. de repud. tot. tit. ext. de frig. & malef. (b) in pr. Inst. de nupt. l. quæsitum. l. 9. in Sponsalibus. 14. de Sponsalib. (c) tot. tit. de frigid. & malef. c. quod autem. 24. q. 2. Leo. Nou. 98. Nou. 22. (d) d. loc. per l. 6. filiū. de his, qui sunt sui vel alien. jur. V. d. l. 10. C. de repud. Nou. de nup. c. 2. sublata lege Papia Popæa. l. pen. 27. C. de nup. l. Si quis. 12. C. de legit. hæred. Vid. Sueton. in Claudio c. 13. Alex. ab Alex. gen. dier. lib. 4. c. 13. Valer. Max. lib. 8. c. 14. Iul. Flo. c. 50. Alciat. lib. 3. dispunct. c. 3. Pet. Greg. lib. 9. c. 6. Vid. Robert. lib. 1. animaduers. c. 1. & not. Merc. lib. 1. c. 1. Menoch. lib. 2. arbit. quæst. cas. 89. n. 56. 57. 58. cent. 2. Couarru. part. 2. c. 8. epit. de Sponsalib.

XIII.

Propter ius consanguinitatis & affinitatis primò parentes & liberi, atq; ij, qui inter se parentum & filiorum loco habentur, siue proximi illi, siue vltioris gradus sint, vsq; in infinitum iungi matrimonio prohibentur: (a)

(a) Deut. 22. 30. c. 24. Leuit. 18. & 20. per. tot. & Gen. 19. V. 36. & c. 35. V. 22. & c. 38. 18. 2. Sam. 13. 14. l. nuptiæ confiter. 53. l. 39. l. 14. l. vlt. de rit. nupt. l. nemini. 17. C. de nupt. §. 5. 6. 7. Inst. de nup. l. Fratris. l. Sororis. l. per adoptionē. de rit. nupt. Harmēop lib. 6. tit. 4. l. 5. l. pen. l. vlt. tit. C. de incest. nup. Vipian. tit. 5. Cajus lib. 4. tit. 1. Vid. Nou. 5. Comnen. lib. 1. jur. orient. Graduum computationem juris Canonici in linea collateralis hinc propter rationes, quas doctè tradit Hotom. in tr. de grad. cogn. & affin. lib. 1. quem sequitur Beza in tr. de diuort. & repud. & Anton. Cont. lib. 2. subsec. c. 1. non sequeretur, si nimirum quis graduum

computationem retinere cupiat; alioquin puto, eam hic non admodum necessariam esse, cum ex ea nuptiarum prohibitionem non metiamur. Leuit 18. & 20. §. 8. 9. & passim Inst. de nupt. l. 53. nuptiæ. l. 14. de rit. nupt. Wesenb. Inst. d. loc.

XIIII.

Secundò ex eodem iure cognationis prohibentur etiam nuptiæ inter Collaterales in secundo gradu iuxta iuris civilis computationem, vt inter fratres & sorores, (a) item inter horum defunctorum relictas viduas, vxores vel maritos, & superstites fratres, vel sorores: (b) licet hoc apud Iudeos non obtinuerit, apud quos, nisi liberos ex defuncto superstes vidua suscepisset, eam defuncti frater in vxorem ducebat. (c)

(a) d. loc. Leuit. (b) Leu. 18. 16. 18. 19. & c. 20. 16. Luc. 3. 18. Matth. 14. 4. Marc. 6. 18. 2. Sam. 13. 4. l. 5. l. fin. l. 3. l. fratris. C. de incest. nupt. l. Seruiles. de adopt. l. 54. de rit. nupt. c. de propinquis C. progenièm. & seqq. 35. q. 2. & c. vlt. ext. de diuort. (c) Matth. 22. 25. Deut. 25. 5. Gen. 38. & 29. Ruth. 1 V. 1. 2. Matth. 19. 3. Cognationem autē spirituale matrimonio ob stare non puto.

XV.

Ceteri cognati & affines omnes in linea collaterali æquali consistentes in gradu tertio vel vltiori, patruelles, amitini, amitina, consobrini, consobrina, &c. coniugio copulari non prohibentur, (a) adeò etiam, vt duo fratres cum duabus sororibus, Pater & filius cum matre & filia, mariti filius ex alia vxore cum vxoris filia ex alio marito, (b) & sororis defunctæ, maritus superstes cum fratris defuncti vxore superstite, & contra, iungi possint. (c)

(a) Leuit. 18. & 20. Num. 36. 11. Iosua. 15. 17. Tob. 7. Gen. 29. l. in celebrandis. 19 C. de nupt. l. 2. C. de incest. nupt. §. duorum. Inst. eod. l. 3. si nepotem. de rit. nupt. l. 34. de rit. nupt. l. 134. de verb. oblig. Harmenop. lib. 6. tit. 4. & 3. Vlpian. tit. 5. Vid. c. non debet. extr. de consang. & affin. (b) §. 8. 9. Inst. de nupt. §. generali. 30. §. inter. de rit. nupt. Vid. hic. Nou. 5. & seqq. jur. orient. (c) Hart. ab Epping. lib. 2. obs. tit. 3. obs. 2. Adfines enim coniugum inter se non sunt adfines, & inter consanguineos & adfines coniugum matrimonium non est prohibitum. c. quod super. de consang. & adfin. c. non debet. extr. eod. c. pen. ext. de consang. & affin. arg. l. 4. §. 3. de grad. & affin. & §. mariti. Inst. de nupt.

XVI.

Iure civili nuptias contrahere prohibentur serui, (a) peregrini, (b) tutor & curator, aut horum filius cum pupilla, vel minore, (c) cum corrupta à se antea per adulterium, (d) Magistratus & preses cum prouinciati, (e) amplissimus cum humili, (f) senatorius cum libertina, aut vili muliere, (g) raptor cū rapta à se, (h) patrona, eiusq; filia cū liberto, (i) & similes, (k) quæ tamen prohibitiones ciuiles iure Nouell. & Pontificio in hac causa non considerantur. (l)

(a) l. cum ancillis. 3. C. de incest. nupt. (b) Inst. eod. in pr. verb. ciues Romani. Cic. in Top. Vid. Tob. c. 7. Gen. c. 34. (c) d. t. C. d. interd. matrim. l. libertum. 37. h. t. l. qui pupillam. 7. ad L. Iul. de adult. l. vlt. de legat. 1. coniunge Deut. c. 7. 3. Exod. c. 23. 33. 34. c. 34. 16. (d) tot. tit. de co. qui in vx. dux. quam polluit per adult. Vid. tamen 2. Sam. c. 11. v. 27. (e) l. Si quis. 38. l. 57. C. si qual. præd. pote st. & tit. C. Si rector prou. vel ad eum pert. (f) l. humiledm. C. d. incest. nupt. (g) l. longè. 44. cum ll. seqq. h. t. l. oratio. 16. de Spons. (h) l. vnic (e rapt. virg. (i) . 3. C. de nupt. (k) quod ex honestatis regula metiendum est. l.

157. semper de reg. jur. l. 42. de rit. nupt. Vid. latius Moozz. C. quæ poss. cont. mat. (1) Auth. Sed nouo iure C. de nupt. Nou. 78. c. 3 Nou. 117. c. 6. c. pen. de raptor. & Alexius, in iure orient. c. pen. vbi Hostiens. de secund. nupt. c. raptor. 28. q. 2. & 36. q. 1. Moozz. de contract. c. quæ poss. cont. mat. num. 14. 15. & seqq.

XVII.

Quid hic de dispensatione statuendum? Certè in iure gentium & diuino prohibitis nuptijs nemini quicquam concedendum erit; (a) in nuptijs autem iure ciuili vetitis legitimus Magistratus auctoritatem multum valere statuo. (b)

(a) Leuit. 18. & 20. l. 4. in fin. C. de incest. nupt. l. 57. qui in. §. 7. de rit. nupt. arg. §. pen. Inst. de jur. not. gent. & ciu. (b) Num. c. vlt. facit 2. Sam. c. 13. 13. Vide Hart. ab. Epping. lib. 2. tit. 33. obs. 2. l. 31. l. 48. §. 1. de rit. nupt. Nou. 89. c. 3. Nou. 117. c. 6. arg. Rom. 13. & 1. Pet. 2. 13. 15. Prou. c. 8. Vid. Moozz. de mat. c. vlt. num. 15.

XVIII.

Tantum de personis; ex coniunctione ipsa dicitur coniugium promissum, vel perfectum & consummatum. (a)

(a) Vid. Deut. c. 20. V. 7. Matth. 1. V. 18. c. quapropter. 2. q. 2. tit. de Spons. tit. de rit. nupt. & C. de nupt. Vid. Nicol. Moozz. de contract. cap. de nupt. num. 4. 5. 6.

XIX.

Coniugium promissum est Spes, (a) ad contrahendum de futuro vel sub conditione, (b) matrimonium ex sponsione, vel nudo consensu facta, etiam inter impuberes, 7. annis tamen non minores concessa, (c) atq; hinc Sponsalia dicta. (d)

(a) l. 6. Si puellæ. de Sponsal. l. 13. §. 3. de adulterijs, (b) c. de illis. c. pen. de Spons. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 3. num. 2. 5. 6. 7. 8. 3. 4. Couarruu. part. 2. c. 4. §. 1. num. 5. Dicunt. autem de futuro matrimonio re & verbis. Simul, vt plerumq; inter puberes, vel verbis quidem de præsentis, sed re & juris interpretatione de futuro, vt sunt Sponsalia impuberum de præsentis. Menoch. d. lib. 3. præf. 1. num. 60. 61. & seqq. Couarru. part. 1. c. 4. §. 2. n. 2. Vide Mooz. de nupt. num. 12. 13. & c. de diuis. matr. n. 6. l. 4. l. fin. de spons. l. fin. C. eod. (c) l. in Sponsalibus. 14. l. 6. l. 1. de Spons. Harmenop. lib. 4. tit. 1. Paul. lib. 2. sentent. tit. 20. authore tutore l. 9. de authorit. tutor. §. 1. Inst. d. t. l. 9. de Spons. l. Si vxor. 13. §. Diui. 3. de adult. l. 2. C. de repud. l. 2. de rit. nupt. l. cum hic status. §. si quis. de donat. int. Vir. & vx. Gell. lib. 4. c. 4. Varro. lib. 4. de Latin. ling. Alciat. lib. 1. parerg. c. 2. Vid. Deut. 22. 23. 24. 25. & seqq. Matth. 1. 13. Luc. 1. 27. c. nostrates. 30. q. 5. c. statutum cum seqq. 27. q. 1. Couarru. in epit. Spons. c. 1. (d) l. 2. l. 3. de Sponsal. Vid. l. 1. C. de rect. prou. Spon. deder. Cod. Theodos. l. (Si nupt. ex rescript. quando Sponsalia priuilegio matrimonij veri consummati gaudeat, vide apud Gothofr. in l. 1. de spons. & W enb. in tit. de spons. Mynf. cent. 6. obs. 78.

XX.

Præcedunt autem sponsalia matrimonium, (a) plerumq; ob sex causas: vt sc. habeatur consensus parentum, (b) vt exploreretur ingenium & mores coniugis, & deliberatio melior sit, (c) vt vxorem ducturus componat penates, & comparet ea, quæ oneribus matrimonij subeundis sunt necessaria, (d) vt diu expectata vxor sit charior, (e) vt nupturam dotantes conquirant pecuniam, (f) & vt per denunciationem publicam omnia impedimenta

matrimonij remoueantur, & dissidia componantur. (g)

(a) l. 9. de spons. l. cum hic. 32. §. 27. de don. inter. vir. & vx. (b) l. in spons. 7. l. in potestate. 10. de spons. l. 2. de rit. nupt. l. Si vt proponis. C. d. t. arg. l. nec. 22. de adult. l. 4. C. de spons. (c) per c. vbi periculum maius. de elect. in 6. l. fin. C. de iure deliber. Gen. c. 19. iuxta illud sat. citò si sat benè. & diu deliberandum quod semel faciendum. Et prou. c. 17. 27. & 10. 19. (d) de quibus inf. thes. annus hic etiam more judaico dabatur. Deut. c. 20. 1. Machab. c. 3. Ioseph. lib. 4. c. 6. antiq. judaic. (e) c. institutum. 27. q. 2. (f) arg. l. 31. debitoribus. de re Iud. l. quod dicimus. de solut. l. pro oneribus. 30. C. de jur. dot. (g) c. cum inhibito. de cland. despons. Menoch. lib. 2. arbit. q. cas. 45. n. 3.

XXI.

Pro impuberibus, (a) non puberibus, nisi postea approbantibus, Pater sponsalia facere potest. (b)

(a) l. si pater. 4. C. de spons. l. 1. §. fin. C. si nupt. ex rescript. l. tutor. 36. l. 66. de rit. nupt. Cuius. lib. 16. obs. c. 33. (b) c. 1. 2. 3. 4. de spons. impub. l. in sponsalibus. 7. l. filiofamilias. 13. l. 11. sponsalia. de sponsalibus. l. 2. de rit. nupt. l. 21. non. d. t.

XXII.

Sponsalia firmata constitutione dotis, (a) vel Iuramento de implenda promissione, (b) vel de presenti inter puberes habent vim veri, & consummati matrimonij, (c)

(a) l. lege, quam dixisti. 10. C. de pact. (b) c. ac si quis. 27. q. 2. c. de illis. c. veniens. de spons. per l. vt Iurisiurandi. de oper. libert. Rom. c. 1. 31. Eccles. 29. 3. c. 13. 15. c. 18. 22. Galat. c. 3. 15. Psal. 15. (c) Pet. Greg. lib. 8. syntag. c. 5. & c. 9. Couarru. in epit. spons. per cap. 1. de spons. duor. Alex. comnen. tit. de spons. c. 2. in jur. orient.

XXIII.

Arrha (quæ anulus vt plurimum esse solet) (a) traditione, & donatione, seu largitate sponsalitia, (b) sponsalia confirmata matrimonium verum nondum sunt. (c)

(a) arg. l. 35. quod sæpè. de cont. empt. adde Gen. c. 38. & c. 41. & Luc. 15. c. illud. c. 11. de præsumpt. in decret. c. nostrates. 30. q. 5. Gel. lib. 10. c. 10. Isidor. lib. 2. c. 15. de offic. (b) arg. l. 3. l. fin. C. de spons. & arrh. ^c Nou. 119. l. si à sponso. 15. C. de donat. ante nupt. vnde *ὀπίηρια, ἀνακαλυπήρια* Iul. pol. lib. 3. c. 3. *ἐπαύλια* Alciat lib. 1. parer. c. 2. *δεώρητα*. Harm. lib. 4. c. 7. quæ dantur non propter dotem, sed propter adfectionē sponsi vel sponsæ. l. si à sponso. C. de don. ante nupt. §. est apud. l. de donat. Vid. Pet. Gregor. lib. 8. c. 7. n. 18. 19. de osculo sponsaliorum, & proxenetrijs vid. Petr. Greg. d. loc. c. 8. Nicol. Moozz. de nupt. num. 10. & seqq.

XXIII.

Perfectum seu consummatum coniugium est ipsa coniugum puberum obligatio de comunicandis iam statim & purè inter se matrimonij commodis, & oneribus. (a)

^a d. l. 1. de rit. nupt. l. 4. C. de crim. expil. hæred. l. 52. de repud. §. 1. Inst. de pat. pot. l. 8. l. 22. §. 7. solut. matrim. l. 13. C. de dign. lib. 12. l. 1. rerum amot. Vid. Moozz. c. de diuis. matrim. num. 10. 11. quod saltem puberū est l. 4. de rit. nupt. l. pen. quando dies legat. l. 68. l. 39. §. 1. de jur. dot. l. 10. de condit. & demonst. Isidor. lib. 9. c. 7. de forma contrahendi huius matrimonij latè Moozz. c. de substant. & form. mat. n. 25. & seqq. & Couar. d. loc.

102
XXV.

Confirmatur illa obligatio hodie (a) post factam ex arbitrio publicam denunciationem (b) ritu nuptiarum, publicè nimirum coram Ecclesia (c) aut in catu aliquot fidelium Ecclesiam representante, (d) nubentibus benedicente Ecclesie ministro, (e) quos ritus sequi solet deductio in domum vel ad lectu sponsi, quæ est quedam quasi traditio, & conuiuium nuptiale, & concubitus. (f)

(a) de ritu nuptiarum apud veteres vsitato vide Vlpian. tit. 9. Iohan. Rosin. lib. 5. antiq. Rom. c. 37. Sigon. de antiq. c. 9. Barnab. Brisso. de jur. connub. & de rit. nupt. Alex. ab Alex. gen. dier. lib. 1. c. 24. & Hotom. lib. 4. obs. c. 26. Petr. Greg. lib. 9. c. 5. Halicar. lib. 2. antiq. Rom. l. Scia. 65. §. 1 de don. inter vir. & vx. apud Tob. c. 7. c. 8. c. 6. data dextra, quæ fidei datæ est signum. 1. Chron. c. 29. 24. fit conuiuium, instrumentum, & concubitus. Vid. Gen. c. 24. 29. & seqq. c. 34. 8. & seqq. 1. Sam. 25. 39. 40. Iudic. 14. Gen. 29. Ruth. 3. 4. Iohan. c. 1. Matth. 22. 1. & seqq. Gothof. in d. Nou. Leon. 89. & in l. 1. de rit. nupt. item osculū & ἀνακαλυπτήρια fiunt. Gen. d. cap. (b) Menoch. lib. 2. arb. q. cas. 453. & casu 117. nu. 16. Mascard. de pro. vol. 2. conclus. 1035. per c. cum inhibitio. in pr. de cland. despon. per c. in tua despon. Hotom. q. illust. 25. (c) c. 30. q. 1. c. 2. & 3. c. fin. de cland. despon. v. de l. vxor C. de repud. Nou. Leon. 89. (d) d. c. fin. de cland. despon. vid. Ruth. c. 4. 11. 12. & seqq. Gen. c. 24. 60. Tob. 7. 14. c. 10. 11. Marc. 10. Iohan. c. 2. (e) c. fin. 28. q. 1. c. aliter. 30. q. 1. Nou. Leon. 89. Nou. 64. c. 4. §. 1. arg. 1. Cor. 14. 40. Gen. 24. 60. Ruth. 4. 11. 2. Vnde clandestinas nuptias damnamus, tot tit. de cland. despon. vid. Menoch. lib. 3. præsumpt. 1. n. 99. 100. 101. Dicuntur autem clandestinæ 4. modis de quib. Moozz. c. de subst. mar. nu. 13. 14. (f) qui tamen de substantia nō est. l. nuptias. de reg. jur. l. mulierem. denique. de rit. nupt. Mooz. d. loc. num. 21.

XXVI.

Ex hac cōiugali obligatione præstanda veniunt officia propria ab alterutro coniugum alteri, vel communia & mutua ab vtrisque inter se inuicem. (a)

(a) l. 1. Verb. diuini & humani juris communicatio. de rit. nupt. Inst. de pat. pot. l. 4. de crim. expil. hæred. l. 22. §. 7. solut. matr. l. 1. rer. amot. 1. Pet. 3. 6. 7. Exod. 21. 10. 1. Cor. 7. 13. 14. Gen. 2. 18. Malach. 2. 14.

XXVII.

Propria ab alterutro coniugum socio præstanda, fiunt ab vxore marito, vel contrà marito vxori. (a)

(a) d. l. & thes. seqq.

XXVIII.

Vxor præstare & exhibere se debet marito humilem subiectam, (a) quem caput & dominum suum agnoscat, (b) cui reuerentiam (c) fidem, obsequia (d) operas (e) præstet, cuius domum & familiam administret, (f) de quo penitus sollicita & anxiosa sit, (g) quem vnicè amet, (h) cuius familiam, forum & dignitatem recipiat, (i) cuius modicam castigationem sustineat, (k) quem in omni fortuna sequatur, (l) sine cuius authoritate nihil faciat, (m) quæ officia alibi onera misera vxoris vocantur. (n)

(a) Gen. 3. 16. & c. 18. 12. Num. 30. I. cu. 32. 13. 1. Cor. 11. 3. c. 14. 34. Rom. 7. 2. 3. Ephes. 5. 22. 23. 1. Pet. 3. 16. 1. Tim. oth. 2. 12. Matth. 18. 26. Es. her. 1. Tob. 1. 23. 12. Tit. 2. 5. Col. si. 3. 18. l. 2. verb. sui juris. l. 19. solut. matr. Catul. in carm. nupt. verb. qui viro sua iura simul cum dote de-

derunt. & Gel. lib. 18. c. 6. arg. l. 1. l. 2. de liber. hom. exhib. l. 24. de adult. l. 11. C. de nupt. l. 12. C. de collat. l. vnic. §. cum autem. C. de rei vx. act. Halicar. lib. 2. antiq. Rom. §. 4. Rodin. de Repub. c. 4. lib. 1. Pet. Greg. lib. 11. Synt. c. 4. n. 7. 8. 9. Dissentit Donel. lib. 3. c. vlt. (b) 1. Pet. 3. 6. Gen. 18. 12. hinc quasi ex bonis mariti esse dicebatur. Matth. 18. 25. Tob. 1. & arg. Tob. c. 1. 23. l. 11. inuita. C. de nupt. l. 2. de lib. hom. exhib. l. fin. C. eod. (c) Eph. d. c. 5. 33. 1. Timoth. 2. 12. 1. Petr. 3. 2. 3. 4. 5. de qua Prou. 31. 11. 12. 13. & seqq. & c. 12. 3. 4. l. alia causa. 14. §. Eleganter. solut. matrim. (d) Eccl. 26. 18. 30. Esth. d. c. 1. 17. & seqq. l. sicut. 48. de oper. libert. d. l. 14. l. 5. de rit. nupt. l. 1. §. quod autem. C. de rei vx. act. (e) Gen. 18. Prou. 31. per tot. Hest. d. c. 1. & 2. l. Sicut. 48. de oper. libert. ex quibus marito acquirit. l. sed si vir l. Quintus Mutius; vbi Costal. de donat. interuirum & vxorem. l. 20. pro oneribus. C. de jur. dot. l. 33. §. 1. de don. inter Vir. & Vx. Hinc etiam fructus dotis lucratur maritus pro oneribus matrimonij l. 30. C. de jur. dot. & d. l. & l. fin. C. de pact. conuent. Vid. Menoch. lib. 3. præsumpt. 9. (f) 1. Timoth. 5. 13. Tit. 2. 5. Gen. 18. 6. 7. & seqq. Prou. 31. 15. 16. 14. 19. 22. cum prudentia. Prou. c. 19. 14. Eccl. 26. (g) Prou. 31. 29. 26. per tot. Eccl. 26. 16. 17. 18. (h) ad Tit. c. 2. 4. (i) l. quicumq;. C. de re militari. lib. 12. l. 8. foeminae. de senator. l. mulieres. C. de dign. l. cum quædam. de iurisd. l. exigere. de iudic. l. vlr. ad Municip. l. 1. §. 15. ad S. C. Syllan. l. 4. C. de crim. expil. hæred. Ruth. c. 4. 11. Gen. 30. Tob. 10. 13. Halycarnas. lib. 2. antiq. Roman. e cuius nomine vxor vocata est. Matth. 29. 6. Ephes. 5. 31. Gen. 2. v. 18. & cui liberos parit. Psal. 128. 3. Gen. d. c. 30. (k) arg. Nouell. 117. c. 14. l. 1. C. de emend. prop. l. 5. in fin. l. 6. ad L. Aquil. l. 17. §. 1. de vsur. l. 2. C. de obseq. parentib. à lib. p̄st. l. consensu. juncta Authentica. Sed nouo jure. C. de repud. l. Gracchus. C. de adult. Menoch. de arbit. jud. cas. 364. lib. 2. Halycarn. lib. 2. antiq. Rom. §. 4. arg. Eccl. 25. 34. c. 42. 6. Prou. 19. 13. c. 21. 9. c. 25. 24. Ephes. 5. 29. 25. Tob. 10. 13. Dissentit Danaus in Ethicis. (l) arg. Gen. 12. 12. & 24. 61. c. 31. 14. Exod. 4. 20. 1. Sam. 27. 3. Matth. 19. Tob. 10. l. 1. de rit. nupt. l. 1. C. de incest. nupt. l. 11. C. de nupt. l. 1. l. 2. de vx. milit. l. 22. §. Si maritus. 7. solut. matr. l. Mæuia. §. 1. de annuis legat. Valer. Max. lib. 6. c. 7. & lib. 4. 5. 6. adde Pet. Gregor. lib. 11. Synt. c. 4. 11. 18. 29. Couar. ruu. c. 7. part. 2. n. 5. Wurmbf. lib. 1. pract. obs. 36. tit. 4. obs. (m) Num. 30. 7. 8. Couar. part. 2. c. 7. n. 1. (n) l. 1. vers. nec enim. C. de impon. lucrat. descrip. lib. 10. tit. 35. l. 2. quando & quib. quart. pars de b. lib. 10. tit. 34. Greg. d. loc. Ecclesiasticus in c. 26. donum Dei vocat. mulierem hinc donis instructum & columnam requietis in c. 36. & in c. 18. & in c. 19.

XXIX.

Ratio horum onerum à parte vxoris est, quod illa propter virum, & ex viro condita sit (a) & prior Adamus, postea Euah formata (b) ac Euah prior seducta sit (c) & masculinus sexus dignior sit foeminino (d) & vxoris caput maritus (e) vxor autem sit imago mariti (f) mulier quoq; infirmioris nature (g) & mas imperfectus. (h)

(a) Gen. 2. 1. Cor. 11. 9. 8. (b) Gen. d. loc. 1. Timoth. 2. 13. 14. (c) d. 1. Timoth. 2. v. 13. 17. Gen. 3. 6. (d) l. 1. de senat. l. in multis. 8. de stat. hom. 1. Cor. 12. 13. cum seqq. (e) 1. Pet. 3. 1. Timoth. 2. 12. 1. Cor. 11. 3. Ephes. 5. 12. & seqq. (f) 1. Cor. 11. 7. (g) 1. Pet. 3. 7. l. fin. & tot. tit. ad S. C. Vellian. l. cum multæ. C. de donat. ante nupt. §. quæsitum. Nouell. de æqual. dot. (h) arg. Gen. 2. 1. Cor. 11. 8. 9. Esther. 3. l. 44. de relig. & sumpt. fun. Hinc Masculinorum appellatione foeminae continentur l. 81. Seruis de legat. 3. l. detestatio. §. serui. l. 19. l. 1. vbi Gothof. de verb. sign.

XXX.

Officia, quæ maritus vxori prestare tenetur, consistunt in paraphernalium bonorum vxoris, (a) & negotiorum grauiorum administratione, (b) in victu & alijs necessarijs vxori procurandis, (c) in defensione (d) in honore tanquam vasi infirmiori tribuen-

*do(e) & amore tanquam sui ipsius (f) & demum quod difficilimum, in vixosa, morosa, clamose
ebriosa, futilis, fatua, & mala frugis vxoris patientia & tolerantia. (g)*

(a) l. 2. de iureiur. l. 9. de cond. caus. dat. l. fin. C. ad S. C. Velleian. l. vlt. (de pact. con-
uent. l. 3. de lib. caus. l. 4. §. 21. de dol. mal. except. l. maritus. vbi glos. & Dd. C. de pro-
curat. Num. 30. 1. Timoth. 2. v. 12. Chass. in consuet. Burg. Guid. Pap. decis. 276. n. 2. Gaill.
lib. 1. obs. 133. Menoch. lib. 3. præsumpt. 9. num. 1 2. rectè addit si modo marito bona illa
tradita sunt vel in domum eius illata vid. eiusdem præsumpt. 8. num. 1. 2. 3. 6. & seqq. (b)
1. Timoth. 3. 5. (c) arg. Gen. 42. Prouerb. 31. l. vnic. §. 9. C. de rei vx. act. l. 22. si cum dotem
§. 8. solut. matr. l. 7. de jur. dot. fac. l. 29. §. muliebria. de aur. & argent. legat. l. verbo vi-
ctus. l. quos nos. §. verbum viuere. de verb. sign. l. fin. l. pen. l. 6. de alien. legat. Intelligunt
quidam hoc de vxore dotata per l. fin. C. ad S. C. vellian. l. si donaturus. §. 1. de cond.
caus. dot. caus. non secut. l. quod in 13. C. de negot. gest. l. in eum 16. l. sed si. 17. l. 28. l. sic
pro. 27. l. 26. de relig. & sumpt. fun. Chass. in consuet. Burg. §. 23. tit. des droicts. Guid.
Pap. q. 275. n. 2. vid. l. dotis. 8. de jur. dot. l. mutus. 78. §. fin. d. t. l. 29. vbi adhuc. C. d. t.
nisi indotatam duxisset §. quoniam. Nou. 89. c. 3. Nou. 22. §. si quis. ved. Petr. Greg. lib. 9.
c. 19. & 20. quæ commoda etiam post mortem mariti, vxorem comitantur. Bart. & Dd.
in l. 1. & Auth. siq. C. vnd. vir. & vxor. adde l. assiduis. C. qui pot. in pig. habeant. Nou.
22. c. 26. vid. Gen. 38. 11. (d) l. 1. §. fin. de injur. §. 2. Inst. d. tit. Nou. 117. c. 9. Ephes. 5. 25.
29. c. 6. 4. (e) 1. Pet. 3. 7. aduersus quam non sit amarulentus. Coloss. 3. 19. in Nou. 105. de
conf. cap. 2. Nou. 22. c. 36. radijs mariti illustr. dicitur. l. 8. fæminæ. de senat. l. fin. C. de
nupt. (f) 1. Pet. 3. 7. Eph. 5. 33. 28. Gen. 24. 65. arg. l. 4. C. de crim. expil. hæred. l. 1. de rit.
nupt. (g) vid. tot. cap. 26. Eccles. & Prou. c. 21. Gel. lib. 1. Attic. noct. c. 17. Nou. 94. §. 4.
vid. Alciat. lib. 2. parerg. c. 12. in fin. Vnde illud Stobæi de duobus diebus in matrimo-
nio gratis.

XXXI.

*Officia communiter præstanda ab utroq; coniugum inter se inuicem sunt debita illa be-
neuolentia (a) concubitus, cohabitatio (b) consuetudo, & amicitia familiaris, ac intima,
(c) mutua opera, (d) omnium bonorum communicatio, & consortium omnis vitæ, (e)
cubile impolutum, (f) infirmitatis mutua subleuatio, (g) è captiuitate & periculis libe-
ratio & defensio. (h)*

(a) 1. Cor. 7. 3. 4. 5. l. liberorum. 220. de verb. sign. Tob. 10. l. fin. C. de ind. V. viduit. toll.
Vlpian. rit. 3. §. 3. vid. Moozz. c. de natur. matrim. num. 18. 19. distinguentem (b) Matth.
1. 18. 1. Cor. 7. 10. 12. 13. Ruth. 4. 11. 12. 1. Pet. 3. 7. c. gaudemus, de diuort. c. 2. de coniug. le-
prof. l. 1. de rit. nupt. §. 1. Inst. de pat. pot. l. fæminæ. 8. de senat. l. 22. §. 1. l. 23. ad municip.
necessaria tamen absentia conceditur. 1. Cor. 7. 5. Deut. 20. 7. 2. Sam. 11. 11. Prouer-
biorum 7. 19. (c) qua in deliciis alter alteri esse solet. Esaiæ 6. 7. Gen. 26. 8. 9. Prouer-
biorum 5. 18. 19. Cant. 1. 2. argumen. de lege prima d. rit. nupt. 1. Corinthiorum 7. §. 1.
Inst. de pat. pot. vid. huius amoris exempla apud Valerium Max. lib. 4. c. 6. & Camerar.
in meditat. histor. c. 51. (d) Ephes. d. c. 5. 29. d. l. 1. rit. nupt. (e) d. l. 1. & l. fin. C. de
feru. fugit. l. 22. si donatio. C. de nupt. l. 1. rer. amot. l. 52. de re jud. l. 22. si cum. §. 7.
solut. matrimon. l. 4. C. de crim. expil. hæred. l. 1. §. si vir. ad S. C. Syllan. l. 8. de his, qui
sunt sui vel alien. jur. Ephes. 5. 29. Prouerbiorum 31. c. 5. 16. Malach. 2. 14. (f) d. c. 2. 14.
15. Gen. 1. Leuit. 18. 19. 27. c. 20. 18. 19. 22. 23. Hebreorum 12. 4. Malach. 2. 14. Ezechiel.
18. 5. 6. Ecclesiasti. 9. Matth. 19. 9. ex quo rectè dicitur ab utroque coniugum adulteriū
commit. d. c. 19. 9. verb. & aliā duxerit, mœchatur Marc. c. 10. 11. 12. & arg. 1. Cor. 6. 15. 16. & 1.
Cor. 7. 4 3 Deut. c. 22. 24. l. eū qui duas C. de adul. Menoch. de arbit. jud. q. cas. 420. n. 106

107. & seqq lib. 2. & thes. seq. tot. tit. D. & C. de adult. (g) Ephes. 5. & c. 4. 2. 1. Pet. 3. 7. Coloss. 3. 19. d. l. 1. de rit. nupt. l. 1. de iniur. l. 13. quod. C. de negot. gest. l. si cum dotem. 22. §. si autem. solut. matrim. gloss. & Bartol. ibidem. (h) 1. Samu. 19. 11. 12. & c. 25. 18. & seqq. Prouerbiorum trigesimo primo v. 10. Gen. 18. 6. 7. l. 17. l. 2. l. si is, qui. vndecima C. de capt. & postlim. reuers. l. 26. de relig. & sumpt. fun. d. l. 1. de iniur. vid. Pet. Greg. lib. 9. c. 4. & lib. 11. c. 4.

XXXII.

Ratio horum officiorum mutuorum est, quod vnum corpus & caro coniuges fiant, (a) & alter alterius corporis potestatem & vsum habeat: (b) Vnde societas vocatur, (c) & confederatio. (d)

(a) Gen. 2. 1. Cor. 14. & c. 6. & c. 7. Matth. 19. Ephes. 5. 28. 29. 31. 33. Nou. 22. §. quæ verò. (b) 1. Cor. 7. 4. 23. Malach. 52. 14. Coloss. 3. 19. (c) l. 4. C. de crim. expil. hæred. l. 22. si cum. §. 7. solut. matrim. Prouerbiorum c. 2. 17. Malach. 2. 14. (d) d. c. 2. 14. cum coliat. Ephes. 5. 32. 2. Cor. 11. 2. Matth. 6. 15. Cant. 2. v. 2. Ezech. 16. 8.

XXXIII.

Hucusq; de modo contrahendi matrimonij dictum est; distrabitur illud siue promissum siue consummatum bifariam: Aut enim per se nullum declaratur, quod quidem verum esse matrimonium putabatur; aut quod iam ratum erat, dissoluitur, vt patebit ex thes. seqq.

XXXIIII.

Per se nullum declaratur matrimonium, (a) quod sub conditione illicita, (b) dolo, (c) errore, (d) metu, (e) vel in furore, (f) item sine suffragio parentum est initum, (g) item cum ijs, qui coniugio copulari prohibentur, (h) cum naturâ frigido, arctate, aut arte magica, fascino, vel alijs morbis, violentiaue inepto, & impotente factio ante, non post contractum matrimonium. (i)

* etiam sponsalia, arg. l. 16. oratio. de sponsalibus. impedimenta tamen nuptiarum tempore cessantia non impediunt sponsalia. l. 16. si quis off. l. 38. de rit. nuptiarum l. vnic. C. si rector prouinc. vbi Sichard. ^b Condicio illicita est triplex: aut enim est contra substantiam matrimonij; aut impossibilis, aut turpis, de quibus late Couarruu. part. 2. tom. 1. c. 3. §. 1. & 2. & Moozz. de contract. c. de diuision. matrim. de Matrim. qui hic rectè distinguit ex c. fin. de cond. appos. ^c commisso sc. in substantialibus matrimonij; Vid. Couarruu. d. c. 3. arg. l. nihil tam. de reg. jur. vid. Nouell. 100. 101. lib. 1. jur. orient. Harmenop. lib. 4. tit. 12. ^d in persona. l. non idcirco. l. cum testamentum. in fin. C. de jur. & fact. ignor. l. si per errorem de iurisdic. omn. iud. ^e iusto, in constantem virum cadente. l. si patre. de rit. nuptiarum Vid. Couarruu. d. c. 3. §. 4. 5. Moozz. larè c. quæ poss. contra matrim. & c. de substant. mat. per l. vani timori. de regul. juris c. cum locum. c. veniens. c. consultationi. ext. de sponsalibus Gail. lib. 2. obs. 93. ^f l. furor. 8. de sponsal. l. 53. l. 22. solut. matrim. Vid. Nouell. Leon. 111. & 112. l. 8. de his, qui sunt sui vel alien. jur. Vid. Harmen. lib. 4. tit. 12. ^g etiam subsequente copula carnali. Exod. 22. 16. 17. Num. 30. c. 1. de adult. argu. l. non est. dubium C. de ll. Vlpian. tit. 1. §. si aduersus Inst. de nupt. Beza in tr. de diuort. & repud. Oldendorp. clas. 4. act. 26. l. 11. Paulus. de stat. hom. l. 4. C. de incest. nupt. l. dotis. 53. de u. dot. l. 3. §. si quis. ad l. l. l.

de adult. quod hodie multo magis procedit quo clandestina matrimonia omnia q̄ sine
presentia parochi & testium & denunciationibus fiunt improbantur Moozz. despon-
sal. c. de natural. Spons. num. 5. & c. de substant. format. num. 17. Menoch. lib. 3. præsump.
1. num. 90. & 100. Vi d. Paul. lib. 2. Sent. tit. 19. l. 1. de lib. hom. exhib. jur. orient. circ. fin. l.
filia. l. 5. C. de repud. Duar. c. 2. de nupt. Ræuard. lib. 4. Var. c. 16. ^h arg. l. non est du-
bium. C. de li. 5. si aduersus. Inst. de nupt. 1. Esd. c. 10. 3. c. 9. 2. Sam. 3. 14. 15. 16. ^h Vid. l.
4. de diuort. & repud. c. 1. 2. de frigid. & malefic. Pet. Greg. lib. 34. c. 9. Couarruu. lib.
2. part. 5. c. 3. Ad illam impotentiam probandam in dubio requiritur hodie lapsus 3.
annorum Auth. Sed hodie. l. ia causis. C. de repud. Nou. 22. adde l. pen. C. de repud.
Beust. c. 14. de matrim. 1. mallem ego hoc arbitrio iudicis relinquere Menoch. de arbi.
jud. q. cas. 86. & 158. Moozz. de matrim. c. qui poss. cont. matrim. num. 11. & c. ult. num.
44. vbi distinguit inter impotentiam naturalem perpetuam & accidentalem tem-
poralem.

XXXV.

*Matrimonium à principio ratum & firmum dissoluitur iure civili, aut naturali Iure
eiudi, repudio nimirum, & diuortio: (a) Illo soluantur proprie sponsalia; (b) hoc coniugia
consummata. (c)*

(a) tot. tit. de deuort. & repud. (b) l. inter stuprum. 101. l. 191. de verb. signifi. l. 4. C. de
spons. l. 3. l. ult. d. t. Harmen lib. 4. tit. 12. Vid. l. 3. de diuort. l. si qua. 12. de rit. nuptiarum l.
39. solut. matrim. (c) Wesenb. in comment. eodem, & Cuiac. in parat. eod. l. quod
Seruius. de cond. caus. dat. caus. non secut: quæ bona gratia dissolui dicebantur. l. 5. ult. C.
de rei vx. act. l. 60. l. 61. l. 62. de donat. inter vir. & vx. Nouell. 140. Nouell. 22. c. 4. & mu-
tuo dissensu. d. Nouell. 140. adde Valer. Max. lib. 2. c. 1. Gell. lib. 17. c. 21.

XXXVI.

Sponsalia sponse vel sponsi, vel vtriusque dissensu ex probabili causa soluantur. (a)

(a) l. si iofam. 13. de spons. l. viduæ. C. de nupt. l. 1. l. 2. C. de spons. vid. Couarr. latius in
epit. spon. c. 5. part. 1. Menochius lib. 2. arb. q. cas. 455. arbitrio iudicis totum hoc relin-
quit: probabilis tamen & iusta causa esse potest quæ si a principio fuisset impediuiset
eadem, vt fornicatio alterutrius, item morbus incurabilis, vel contagiosus, vt lepra, fu-
ror, epilepsia, paralytis, cæcitas, obsessio à Diabolo, tem. hæresis, apostasia, malitiosa &
diuturna desertio & absentia alterutrius l. 2. C. desponsal. l. 2. C. de repud. l. sæpè. 17. de
spons. c. sicut. c. 22. c. de illis. de sponsa. de hisce causis omnibus vide Pet. Greg. lib. 8. c. 9.
Sichard. in tit. C. de spons. l. 2. Moozz. de contract. c. quomod. solu. sponsalia. Couarruu.
d. loc. Beust. in tr. despons. & matrim. per c. quemadmodum, de iureiurando vbi abbas,
& Canonist. Schneid. in comment. Inst. h. t. Bezam in tr. de deuort. & repud. Hemming.
in libell. de coniug. tit. de causa rep. fol. 129.

XXXVII.

*Sponsalia à filiofam. facta pater dissoluere potest, & nunciun remittere, (a) non tuto-
res post mortem patris. (b)*

(a) l. in potestate. 10. de spons. l. 2. §. fin. de diuort. & repud. (b) l. 4. vbi Ioh. Sichard. C. de
spons. l. 6. de sponsal. D. l. 20. de rit. nupt.

XXXVIII.

Dissolutis sponsalibus arrharum loco data amittuntur, vel in duplum restituntur quandoq; (a)

(a) Vid. l. 5. ibique Sichard. distin. C. de sponsal. & Pet. Nicol. Moozz. c. de accident. matrim. num. 5. 6. 7.

XXXIX.

Diuortium olim in l. Mosaica, (a) & iure ciuili, (b) ex quacunq; ferè causa permittebatur, & quidem tali aut simili forma. res tuas tibi habeto, res tuas tibi agito, conditione tua utere, (c) etiam extra iudicium, adhibitis tamen 7. testibus: (d) & quidem iure Co. mulieri ex 13: viro ex 17, causis, (e) iure Nouell. constit. ex 6. causis, (f) tandem Iustinianus diuortium ex causa duntaxat castitatis & amore calibis vitæ concessit. (g)

(a) Deut. 24. 1. Matth. 5. 31. & c. 19. 7. Marc. 10. 4. adde Hest. c. 1. (b) l. 2. & tot. tit. de diuort. l. 9. si constante. l. 8. C. de repud. Nouell. 117. Vid. Nouell. 123. c. 39. & Nouell. 140. & Nouell. 22. l. 2. 7. l. 2. 3. l. 9. de deuort. l. vlt. C. de repud. Vid. latissim. Couarruu. part. 2. c. 7. §. 4. (c) l. 2. de diuort. Vid. latius Cuiacium in parat. eod. & ad Nouell. 22. vbi de ademptis clauib. & Pet. Gregor. lib. 9. c. 15. de primo facto diuortio apud Romanos Vid. Halycarnass. lib. 2. antiqu. Roman. Gell. lib. 4. c. 3. Valer. Maxi. lib. 2. c. 1. (d) l. nullum diuortium. 9. de diuort. (e) l. consens. 8. C. de repud. l. in causis. C. eod. Nouell. 22. de nupt. c. 4. & seqq. & Nouell. 117. c. 9. c. 8. c. 10. Vid. Alexand. ab Alex. gen. dier. lib. 4. c. 8. (f) Nouell. 117. c. 8. Auth. Sed nouo. C. de adult. (g) Nouell. 117. c. 10. Auth. quod hodie. C. de repud. Nouell. 123. & 22. Nouell. 134. l. Deo. C. de sacrosanct. Eccles. Vide de hisce omnibus latissimè Moozz. de contract. c. vlt.

XL.

Hodie autem iure diuino permittitur diuortium ob adulterium tantum, (a) & matitiosam desertionem, (b) ibi persona innocens per dimissionem diuortium facit, hic verò dimissa patitur diuortium. (c)

(a) Matth. 5. 32. c. 19. 9. Marc. 10. 11. Luc. 16. 18. Deut. 22. Roman. 7. 2. 3. Vid. c. signifi. casti. c. ex literis. de diuort. Vid. Nouell. 134. c. 19. Nouell. Leon. 32. Har menop. lib. 4. c. 12. malè autem Canonist. vinculum illud coniugale ob adulterium prorsus dissolui negant, tantum separationem, quoad thorum & mensam fieri dicentes. l. 7. l. 8. & Auth. hodie. C. de repud. Matth. 19. 9. 1. Cor. 7. 39. Wesenb. in comment. h. t. n. 11. Num. verò propter adulterium matrimonium ipso iure, an verò per sententiam & publicam cognitionem dissoluitur? posterius communiter tenent omnes c. ex parte de sponsal. Abb. c. porrò. ext. de diuort. & c. plerumque, de don. inter vir. & vx. & c. fin. ext. de adulter. Vid. Pet. Nicol. Moozz. de matrim. c. vlt. num. 68. Couarruu. de sponsal. c. 7. & 5. Iason. in l. 3. §. quod autem n. 5. quod quisque juris, fac. text. in l. 1. C. exec. rei jud. l. negantes. 9. C. de action. & obligat. l. si qua nulla. de re jud. Zas. 10.

part. n. 9. & 11. tr. feud. c. 1. §. fin. ibi Dd. quo tempore miles. Ias. in l. 2. C. jure emphyt. ubi Bartol. ful. Clar. in §. emphyteusis. q. 11. in fin. arg. l. non est singulis. de regu. jur. l. si cuius. §. sed si inter de usufr. argu. l. doris. solut. matrimon. l. creditores. C. pignori- bus. & hypothec. (b) quando vide. coniux ἀσφρογος sobolem & coniugem ex iniusta causa negligit, & deserit, vel usum sui & cohabitationem fugit, vel propter sævitiam intolerabilem non concedit. 1. Cor. 7. 15. 5. 1. Timoth. 5. 8. c. quæsiuit. de diuort. c. 2. c. quando. ext. eod. & quando nulla causa ductus vagatur & abest. c. de causa. ext. offic. deleg. tempus & causa desertionis relinquatur arbitrio iudicis. Menoch. de arbitrat. jud. q. lib. 2. cas. 456. (c) per 1. Cor. 7. 15. 27. Matth. 5. 32.

XLI.

Vnde constat hodie coniugium ob veneficium & insidias vitæ coniugis structas, (a) prop- ter morbum, vel impotentiam incurabilem superuenientem, (b) item sterilitatem, vel professionem monasticam, (c) infidelitatem, (d) propter delictum mariti ob quod de- portatur, & relegatur, (e) item ob dotem promissam, nec solutam, (f) dissolui non de- bere. (g)

(a) Fieri quidem potest separatio thori & mensæ ob reconciliationem, sed illud pro- priè non est diuort. c. 1. & 2. de diuort. Menoch. lib. 2. cent. 1. cas. 139. de arbit. quæst. Vid. Nouell. 22. & Nouell. 117. (b) c. 1. & 2. de coniug. leprof. l. furor. de sponsalibus l. patre furioso. de his, qui sunt sui vel alien. jur. c. hi qui, & c. nequè furiosus. 32. q. 7. Vid. Nouell. 101. jur. orient. lib. 1. & Menoch. lib. 2. arbitra. quæst. cas. 456. (c) argu. Matth. 19. 6. Gen. 16. per tot. aliud olim. l. Vitricus. 6. §. fin. de donat. inter vir. & vx Gell. lib. 4. c. 3. adde Gen. 16. & c. 29. Nouell. 22. c. 5. Nouell. 117. c. 12. Nouell. 123. c. 39. (d) 1. Corint. 7. 15. Vid. Deut. 7. Exod. 34. & Hezræ c. 9. c. 10. & lib. 2. jur. orient. c. 2. de diuort. (e) c. 2. de diuort. Auth. sed. hodie. C. de repud. l. 1. d. t. l. 24. de donat. inter. vir. & vx. l. 13. si mors. D. d. t. Nouell. 22. vbi Cuiac. c. 8. 13. Nouell. 32. Vid. l. si quis. 56. solut. matrimon. l. 1. C. de repud. §. quia autem prius. & §. deportatio. Auth. de nupt. coll. 4. alias quoque causas, quæ passim referuntur in Nouell. 117. Nouell. 22. Nouell. Leon. 112. l. fin. C. de sponsal. l. 16. de Episcop. aud. reijcimus: Vid. Connan. lib. 8. c. 12. Harmenop. lib. 4. tit. 12. Pet. Greg. lib. 9. c. 16. Pet. Nicol. Moozz. de matrimon. c. vlt. (f) argu. l. fin. C. de repud. l. 3. D. de donat. inter vir. & vx. l. fin. in pr. C. de donat. ante nupt. Bald. in l. pro- oneribus C. de jur. dot. (g) propter thes. 39. supr. Bez. in tr. de diuort. & repud. Moozz. d. loc.

XLII.

Quid de errore persone, puta, si quis pro virgine duceret, quam ab alio compressam inteneret? Sanè. L. Mosaiica dissoluitur, vel potius nullum declaratur matrimo- nium. (a)

(a) Deut. 22. 21. Philippus in exam. & loc. comm. & alij distinguunt. vid. Wefenbec. in tit. de rit. nupt. Bez. & alios passim.

XLIII.

Sed queritur, an etiam hisce duobus supra dictis modis (a) soluto matrimonio, innocenti personae liceat super stite adhuc nocente aliud inire matrimonium? Ita puto: (b) & quidem damnata adulterij vxore, marito, si continere se nequeat, statim; damnato contra marito, mulieri post annum luctus, (c) idem in deserta innocenti declarata, obtinet. (d)

(a) in th. 39. (b) Matth. 19. 9. 1. Cor. 7. 36. 15. 1. Timoth. 5. 14. tot. tit. C. de secund. nupt. Nouell. 22. Dissentiunt Canonistae. Vid. Pet. Greg. lib. 9. c. 16. n. 8. 9. (c) l. 7. l. consensu. 3. verb. nubendi. post annum. & verb. statim ducere C. de repud. vid. Paul lib 2. sent tit 21 l. 2 C. de secund. nupt. l. 15. C. ex quib. infa. irrog. l. liberorum. §. 1. l. solent. D. d. t. 2. Sam. c. 11. 26. 27. Nouell. 22. & 39. Vid. Cuiac. lib. 6. obs. c. 32. & ad Nouell. 22. Pet. Greg. lib. 9. c. 26. n. 25. etiam intra annum luctus concedit repetitas nuptias arg. 1. Cor. 7. c. pen. & c. vlt. de secund. nupt. d. latius Sichard in tit. de secund. nupt. (d) vid. 1. Corin. 7. 15. & l. vxores, de diuort. Auth. hodie. C. de repud. c. cum per belli cum 34. q. 1. gloss. in c. perlatum in verb. parentum. ext. qui filij sint legit: quidam tamen existimant viuente nocenti. & pendente reconciliatione non licere An nocenti quoque, vid. Wefenb. in tit. de repud. n. 11. arg. à cont. Matth. 5. 32. 1. Cor. 7. verb. non est subiecta seruituti v. 15. Sed non opus esset de his quærare, quando merita pœna delinquentibus hoc modo infligeretur.

XLIIII.

Iure naturali soluitur coniugium morte, (a) & tum intra annum luctus mulier, non maritus, de iure civili nubere prohibetur, (b) non tamen captiuitate quasi morte, quando nimirum coniugium altera in hostium potestatem venit. Nam tum, si constat personam captiuam viuere, quæ remansit, ad secundas nuptias transire nequit. (c)

(a) l. 1. de diuort. l. fin. de spons. Nouell. 22. §. deinde Rom. 7. v. 1. 2. 3. (b) l. 8. C. de repud. Nouell. 22. c. 20. l. liberorum de his qui not. infam. vt supra. coniugio secundo vel vltiori minimè interdicto. Gen. 25. v. 1. & 2. 1. Paral. c. 1. v. 32. 1. Sam. 1. 2. Rom. 7. 1. 2. 3. 4. 1. Cor. 7. 39. 1. Timoth. 5. v. 14. Vid. tamen Harmen. lib. 4. & commen. in jur. orient. & iatiff. Pet. Gregor. lib. 9. c. 26. add. Nouell. 22. (c) l. vxores 7. & Auth. hodie. C. de diuort. & rep. l. vxores. 6. D. d. tit. Vid. Pet. Nicol. Moozz. de matrim. c. vlt. num. 37. 38. Roland a valle conf. 93. num. 8. vol. 3. & Nouell. 117. Nouell. 22. c. 14. vbi Cuiac. quod si ducta coniuge superstes adhuc reuertatur, Vid. Gothofred. in d. Nouell. 117. c. 11. l. 11. §. 12. de adult. & Couarru in epit. de spons.

COROLLARIA:

I.

Matrimonium probatur duobus modis: 1. per testes, etiam non omni exceptione maiores, (a) per dotis instrumentum, (b) per famam & existimationem publicam vicinia, alijs adminiculis concurrentibus, per confessionem coniugum.

in presentia utriusq, vel alias geminat am. (c)

(a) c. 1 de confang. & affn. c. super eo. de testib. c. videtur. qui matrim. accus. poss. Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 1022. n. 4. 15. 16. Couarru. part. 2. c. 8. §. 12. n. 8. in epit. dissentiunt alij & Wesenb. in com. de rit. nupt. num. 5. (b) Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. num. 90. Mascard. d. loc. concl. 1025. c. per l. si. vi. cinis 9. C. de nupt. Wesenb. & Mascard. d. loc. (c) c. illud. de præsumpt. l. certum. §. si quis. de confess. Mascard. d. loc. conclus. 1029. Menoch. d. loc.

II.

Probatur etiam in dubio præsumptionibus, (a) quales sunt, quæ eruntur ex denominatione coniugali voce viva, vel literis facta inter se inuicem, (b) ex translatione solennij mulieris in domum mariti post præcedentia de futuro sponsalia, (c) ex anuli, vel arrhe traditione, in apparatu matrimonij, vel ex affectione maritali & reputatione coniugali facta, (d) ex tractatione & cohabitatione domestica post sponsalia in ætate impuberi facta, verbis de presenti, sed iuris interpretatione de futuro, (e) per copulam sponsalia præcedentia subsecutam. (f)

(a) c. per tuas de cond. appof. c. ult. de re iud. Mascard. concl. 1026. & Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. 2. 3. (b) Menoch. lib. 3. præsumpt. 1. num. 85. 86. & seqq. Mascard. concius. 1929. vol. 2. (c) l. mulierem. vbi Accurs. de rit. nupt. Menoch. d. lib. 3. præsumpt. 1. num. 55. & seqq. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 38. n. 1. Couarru. in epit. spons. part. 1. c. 4. §. 2. n. 1. per l. cum hic status. §. fin. de donat. inter vir. & vx. l. cum fuerit. de cond. & demonst. vbi Bart. & Cast. Mascard. concl. 1031. (d) c. nostrates. c. fæmineo. 30. q. 5. Mascard. d. loc. concl. 1023. Menoch. d. loc. præsumpt. 2. n. 4. 5. & seqq. per l. donationes. 32 de donat. int vir & vx. Wesenbec. de rit. nupt. in comm. num. 5. (e) Couarru. part. 2. c. 1. n. 5. per l. in liberæ de rit. nupt. Menoch. lib. 3. præsumpt. 1. n. 68. 69. & seqq. vbi casus 6. distinguit eleganter (e) c. 1. §. 1. de despons. impub. Menoch. de præsumpt. 1. (f) c. 15. qui. de spons. c. veniens. d. 4. Menoch. de præsumpt. 1. n. 6. & seqq. Alciat. reg. 3. præf. 38. per l. quædam de rei Vid. ne alias scortationis sit præsumptio Mascard. d. vd 2. conclus. 2030. quæ præsumptio contrariam probationem non admittit. Menoch. & Mascard. d. loc. quod tamen hodie non procedit postquam matrimonium nullum dicitur quod sine præsentia testium parochi & denunciationibus publicis fit. Moozz. de sponsal. c. de natur. spons. num. 5. Obseruandum hic in dubio potius matrimonium, quam sponsalia præsumi. Menoch. d. loc. præf. 3. n. 9. Sed hodie præsumptionibus Vix locus esse videtur, quando matrimonia clandestina omnia improbantur. Menoch. d. lib. 3. præf. 1. n. 99. 100.

III.

Et si liberi absq, consensu parentum nuptias ineant, non posse tamen eam ob rem à parentibus exheredari, sub fœdere distinctionis tuebor.

SOLI DEO GLORIA.

AD PIAE ERVDIT. STVDIOSISS.

VVESSELM HEMESSEN

VECHTANVM.

TRES Hemsæe Deæ, Pietas, Sophia, & Themis ipsa
Digna magis, certant, quæ sit amore tuo.
Docta operas Sophiæ est, Pietas Ioue nata, venusta,
Castra Themis: caperis cuius amore Deæ?
Non fueris trigamus, tres si dignaris amore,
Docta, venusta placet, casta, pudica, placet.
Perpetuo has ternas Charites tibi fœdere jungas
Et tibi erit nutrix, casta, ministra simul.
Docta regat studij gressus Sophia, arte ministra;
Iure tui Pietas gaudeat vsq̃e tori.
Laurea sed capitis, larga & nutricula vitæ
Dictatrix æqui sit maneatq̃e Themis.
Tergemini hoc in eas, Hemsæe, vt fœdus amoris,
Disce pta SOCII juræ fidemq̃e TORI.
I Pius & fœlix spaciota per æthera juris,
Cura juræ fori, ne pete jura fori.

OTHO CASMANVS

PROR.

